
تحول دین

(Le devenir de La religion)

نویسنده

آلفرد نورث وایتهد

مترجم

امیر رضایی

انتشارات آشیان

سرشناسه	: وایتهد، آلفرد نورث، ۱۸۶۱ - ۱۹۴۷ م.
عنوان و نام پدیدآور	: تحول دین / نویسنده [آلفرد نورث وایتهد]: Whitehead, Alfred North
مشخصات نشر	: مترجم امیر رضایی تهران: آشیان، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۲۸
شابک	: 978-600-7293-20-1
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: عنوان اصلی: 1939, Le Devenir de la religion
یادداشت	: واژه‌نامه - نمایه.
موضوع	: دین
شناسه افزوده	: رضایی، امیر، ۱۳۳۳ - مترجم.
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۵ ت ۳۷ و / ۴۸ BL
رده‌بندی دیویی	: ۲۰۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۱۸۴۴۴۲

تحول دین

نویسنده: آلفرد نورث وایتهد

مترجم: امیر رضایی

طراحی و آماده‌سازی روی جلد: محسن سعیدی

امور هنری متن: توکلی

چاپ دوم: ۱۴۰۱

تیراژ: ۲۰۰ نسخه

قیمت: ۴۵۰۰۰ تومان

مرکز فروش: خیابان انقلاب، خ فخر رازی، کوچه فاتحی داریان، پلاک ۵، طبقه اول

تلفن: ۶۶۹۷۲۷۹۲ تلگرام و واتساپ: ۰۹۹۰۸۹۸۴۷۵۷

ashian2002@yahoo.com

فهرست

مقدمه مترجم	۷
دیباجه	۱۱
مقدمه مؤلف بر چاپ انگلیسی	۱۹
۱- دین در چشم انداز تاریخ	۲۱
۱. تعریف دین	۲۱
۲. چگونه دین پدیدار شد	۲۴
۳. مناسک و هیجان	۲۵
۴. باور	۲۸
۵. عقل گرایی	۳۱
۶. عروج انسان	۳۷
۷. تقابل نهایی	۴۰
۲- دین و عقیده	۴۳
۱. خودآگاهی دینی در طی تاریخ	۴۳
۲. توصیف تجربه دینی	۵۰
۳. خدا	۵۶
۴. در جست و جوی خدا	۶۰

۳- جسم و روح ۶۷

۱. دین و متافیزیک ۶۷

۲. سهم دین در متافیزیک ۶۹

۳. توصیف متافیزیک ۷۰

۴. خدا و نظام اخلاقی ۷۴

۵. ارزش و غایت الهی ۷۸

۶. جسم و روح ۸۱

۷. جهش آفریننده ۸۵

۴- نقد و حقیقت ۹۳

۱. توسعه عقیده ۹۳

۲. تجربه و بیان ۹۸

۳. سه سنت ۱۰۳

۴. ماهیت الهی ۱۱۰

۵. نتیجه گیری ۱۱۶

واژه نامه ۱۱۹

نمایه ۱۲۷

مقدمه مترجم

کتابی که در اختیار دارید مشتمل بر چهار سخنرانی آلفرد نورث وایتهد (۱۹۴۷ - ۱۸۶۱) متأله، عالم برجسته ریاضی و فیزیک است که در ۱۹۲۶ میلادی منتشر شده است.

از دید وایتهد دین در سیر تاریخ بشر طی چهار مرحله تحول یافته است: ۱. مناسک؛ ۲. هیجان؛ ۳. باور؛ ۴. عقلانیت.

آیین‌ها و مناسک ضرورت زندگی گونه‌های حیوانی‌اند که با آن‌ها تحول می‌یابند و آن‌ها را تکرار می‌کنند. تکثیر و آن‌ها موجب شادی و هیجان این گونه‌ها می‌شود. در واقع هدف مناسک پرانگیختن هیجان است. پس هیجان در پی مناسک می‌آید. هیجانات حس‌پذیری موجود زنده را - که نوعی درک وجودی است - تحریک می‌کنند، هرگاه حس‌پذیری آدمی زیاد شود، ضرورت‌های فوری زندگی مورد توجه قرار می‌گیرند.

از نگاه وایتهد، در مرحله ابتدایی دین، که در آن مناسک و هیجان غالب‌اند، فقط از پدیده‌های اجتماعی سخن به میان می‌آید. از این‌رو آیین‌ها و هیجان‌های جمعی یکی از عوامل پیوستگی قبایل و اقوام و نخستین انوار حیات معنوی انسان‌اند.

مناسک و هیجان بدون اثرپذیری از عقل قادر نیستند مدت زیادی دوام آورند. دین در مرحله باور، عامل جدیدی را از آن خود می‌سازد که آدمی را به مرتبه‌عالی برمی‌کشد. تا هنگامی که این مسئله غالب است،

کیش ها و مذهب ها هم زیستی مسالمت آمیز دارند و جنگ راه نمی اندازند. چون حداقلی از هماهنگی وجود دارد، یکدیگر را از خود نمی رانند. البته مردم نیمه متمدن هنوز این مرحله از تحول دین را پشت سر نگذاشته اند. با رویکرد مرحله عقلانی زندگی دینی در عصر پیچیدگی ها و ابهام ها طلوع می کند. از نظر وایتهد دین نوعی زیست وجودی است که عقل-الهام محور است. زندگی دینی در مراحل پیشین اساساً خصلتی اجتماعی داشته است، اما در مرحله عقلانی نغمه تنهایی که از عقلانیت شهودی سرچشمه می گیرد، آغاز می شود و از هنگامی که یک دین مدرن این تنهایی را به فراموشی می سپارد، به بی رحمی بدوی اجداد فرو می غلتد.

دین عقلانی به شهود مستقیم دست می یازد که بر اثر «موقعیت های ویژه» و «استعداد خاص» به وجود می آید. این دین که حاصل مشاهده ای خاص است به کل امور تعلیم می یابد؛ مشاهده ای که بر درخشش یک روشنایی بصیرت آفرین متمرکز می شود.

دین عقلانی، برخلاف دین مناسکی، هیجانی و باورمند، می تواند مستقل از همه صورت های اجتماعی به وجود آید؛ صورت هایی که ادیان با آیین ها و با باورهای اسطوره ای به خود گرفته اند. ادیان بزرگ عقلانی حاصل ظهور خود آگاهی های دین جهان شمول اند، که از خود آگاهی های گروهی، و حتی از خود آگاهی های جمعی به تدریج جدا می شوند و نغمه تنهایی را در میراث بشریت وارد می کنند.

وایتهد دین را «حالتی از روح» می داند و از «خلوص» به منزله فضیلت اصلی آن نام می برد. آنچه فرد از تنهایی خویش می سازد، دین است. پس دین از تنهایی سرچشمه می گیرد و کسی که هرگز تنها نیست هرگز دیندار نیست. اما هدف زندگی دینی به روشنی تشخیص داده نمی شود مگر در برخی «لحظات تأمل». این لحظات با «تحریک بیرونی» ما را به «خود» فرامی خواند. در این مرحله «ایمان» سر می زند. ایمان دینی نیرویی است

که «زندگی درونی» را که تحقق خودانگیخته «وجود» است، پالایش می‌دهد.

وایتهد عاری از تعصب دینی است. بدین جهت زندگی و اندیشه دینی را مدیون بودیسم و اسلام می‌داند. او می‌گوید در پژوهش‌ها و ملاحظات فکری باید قرآن و میراث دینی هند الهام‌بخش ما باشند.

وایتهد معتقد است جهان جدید خدا را از دست داد و اکنون او را جست‌وجو می‌کند. این امر به مدد یوحنا - ونه‌پولس - ممکن است زیرا این جست‌وجو ریشه در عشق دارد و نه ترس. انجیل ترس را باید به انجیل عشق تغییر داد تا با مکاشفه با عظمتی که مسیحیت با آن آغاز کرد، خدای از دست‌رفته را از نو یافت.

در این اثر دیدگاه‌های وایتهد در باب دین به‌ویژه دین عقلانی که برآمده از تجربه‌ای درونی است، به‌روشنی بیان شده است. طبعاً این دیدگاه‌ها از نقاط ضعف و قوت برخوردارند که لازم است پژوهشگران دینی آن‌ها را بررسی کرده و با نقد منصفانه موجب اصلاح و تکامل آن‌ها شوند. پیچیدگی نشر وایتهد از پیچیدگی اندیشه او ناشی می‌شود که حول تجربه دینی سامان یافته است؛ تجربه‌ای ناعقلانی، شخصی و روحانی. او دین را همین تجربه می‌داند که دست‌یابی به آن آدمی را به قلمرو دینداری وارد می‌کند.